

כניסת שבת: 18:55
יציאת השבת 20:00
לדעת ר"ת 20:33

אורי וישעי

בסימן טוב ראש חודש אייר
(אני יי רפאך) יהיה בס"ד
ביום רביעי ולמחרתו ביום חמישי המולד יהיה ליל שלישי שעה 01:28 דקות ו-9 חלקים

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים ז"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

עטרת פז

פרשתנו פרשת קדושים נאמרה ב"הקהל", שנאמר "דבר אל כל עדת בני ישראל", מפני שרוב גופי תורה נאמרו בה" (רש"י), אחת ממצוותיה של הפרשה "ואהבת לרעך כמוך", והיא עצמה "כלל גדול בתורה", כדברי רבי עקיבא בתלמוד ירושלמי מסכת נדרים (פ"ט) "ואהבת לרעך כמוך ר' עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה". משמע שמצוה זו כוללת את התורה כולה.

וכך מפורש בגמרא (שבת לא): "שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור". הביטוי הזה "דעלך סני לחברך לא תעביד", הוא במילים אחרות המצוה של "ואהבת לרעך כמוך", הרי לנו שמצוה זו היא כל התורה כולה.

והקשה רש"י שם איך מצוה זו כוללת מצוות שבין אדם למקום? ותירץ בתירוץ שני ע"פ הפשט: "לשון אחר: חברך ממש, כגון: גזלה גנבה ניאוף ורוב המצוות". אולם יש בכך קושי, סוף כל סוף אין זה כולל את כל המצוות? ואולי לכן לא כתב זאת רש"י כתירוץ ראשון. ובתירוץ הראשון כתב "רעך ורע אביך אל תעזב (משלי כז, י) - זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנואי שיעבור חברך על דברך". לכאורה אין זה פשט הדברים, אלא נראה להסביר את כוונת הלל הזקן, שע"י אהבת הרע יבא לאהבת ה', היינו, ע"י שיצא מעצמיותו ויתן לשני, יגיע גם להכיר טובה למי שבראו, ומתייחס אליו באהבה כאילו היה רע טוב, וכך יבוא לאהבת ה'. וזהו כוונת סיום הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", שע"י אהבת הרע יבוא לאהבת ה'. ולכן אמרו במסכת ב"ק (לא): האי מאן דבעי למהוי חסיד לקיים מילי דנזיקין.

וכמו שאהבת הרע מביאה לאהבת ה', כך ביתר שאת אהבת ה' מולידה אהבת הרע, וזאת מפני שההכרה הזאת שאב אחד לכולנו, וכל ישראל הם בניו למקום, והם כגוף אחד, וממילא מוכרח להגיע לאהבת חברו שהוא כגופו, כמו שמובא בירושלמי שם "לא תקום וכו' את בני עמך וכו'".

ונראה שהלל בחר במצוה זו דוקא, מלבד היותה כוללת את כל התורה כולה, בגלל שהיא יסוד הכרחי לגרות, והנה את החידוש זה בחשיבות מצות אהבת הרע חידש רבי עקיבא, אפשר שזה בגלל הלקח שלמד מפטירת תלמידיו, כמובא בגמרא (יבמות סב): "אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה". רבי עקיבא הבין את סיבת הסתלקות תלמידיו "מפני שלא נהגו כבוד זה לזה", יצא ולימד שמצות "ואהבת לרעך כמוך - זהו כלל גדול בתורה!!!"

ולכן קוראים פרשה זו שיש בה מצות אהבת הרע בימי הספירה, מפני שהיא כהכנה לקבלת התורה, מותם של תלמיד רבי עקיבא דוקא בזמן ספירת העומר, נבע מזה שלא כבדו זה את זה, והיה העולם שמם מתורה, מפני שמידת הדין פגעה בהם ובנו, בזמן שהיו צריכים להתחזק באהבת רעים לקראת קבלת התורה.

שלא להסתיר הטאים

נאמר בקהלת (ז טז) אֵל תְּהִי צְדִיק הַרְבֵּה וְאֵל תִּתְחַפֵּס וְיִתֵּן לְמִה תִּשְׁוֹמֵם: ופירש"י על אתר כי מדובר בשאול המלך ע"ה אשר דימה להיות צדיק וריחם על הרשעים וכן מצינו ראייה לכך ביומא (כב): "אל תהי צדיק הרבה. ובשעה שאמר לו שאול לדואג (ש"א כב סב) אתה ופגע בכהנים, יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז) אל תרשע הרבה דהיינו הפך מצדיק, ז"א אל תהי צדיק הרבה אך מנגד אל תרשע הרבה, תברור לך ישרה שאיתה תוכל להצדיק היכן שצריך ותרשיע היכן שצריך.

ומצאתי בספר שערי תשובה לרבנו יונה [שער ג] זו"ל: "ולא תחוס עיניך עליו ולא תחמול לא תכסה עליו (דברים יד, ט). הוזהרנו בזה, שלא לחמול ולרחם על המחטיאים והמכשילים בני אדם. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט ש"א קכא): כל הנעשה רחמני על האזכרים לסוף נעשה אכזרי על הרחמנים".

ומצאנו לכך סימוכין בפרשנותו ע"פ מדרש תנחומא [פר' אמור סי' ד] שאלה מה הקשר בין סוף פרשת קדשים המדברת מענין איסור אוב לתחילת פרשת אמור המדברת בקדושת הכהן, והמדרש מבהיר את הקשר זו"ל המדרש: "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני (ויקרא כ כז), מה כתיב אחריו, אמור אל הנהנים, מה ענין זה אצל זה, אלא צפה הקב"ה שעתיד שאול למלוך על ישראל, ולהרוג את הכהנים, ולדרוש באוב וידעונים, שנאמר ויאמר שאול לעבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב (שמואל א כח ז). אמר ריש לקיש למה שאול דומה, למלך שנכנס למדינה ואמר כל התרנגולין שבמדינה זו ישחטו כלילה, בקש לצאת לדרך, אמר אין כאן תרנגול שיקרא, אמרו לו לא צוית אתה לשוחטן, אף כאן שאול הסיר את האובות ואת הידעונים (שם).

מפי מדרש זה למדים אנו כי התורה לא מסתירה דבר שהוא נוגד וסותר את דבריה, והראיה כי התורה מדגישה לנו איסור הימצאות ע"ז [אוב או ידעוני] ומנגד בפרשה הבאה פניה מפורשת באמור אל הכהנים. שאול המלך ע"ה שגה בשיקול הדעת והתאכזר על כהני נוב, ומנגד השאיר את המכשפות, לומר לנו בדיני תורה צריכים לקיים ככתבם ולשונם, כי חוסר שימה על כך מביאה את האדם לידי חטא, ולא עזר שחטא גורר חטא כפי שהוא לעיל בחמשת חטאות שאול וכו'.

"ראשי אבות"

אבות פרק א'

שנינו בפרקי אבות (פ"א מ"ג) "ודלא מוסיף יסף, ודלא יליף, קטלא חייב", (פירוש, מי שאינו טורח להוסיף בעבודת ה' וללמוד תורה, מיתה חייב). וצריך לבאר מאמר רבותינו בזה, כי בתורה לא נכתב עונש קשה כל כך למי שאינו עוסק בתורה ומוסיף במעשה המצוות.

וביאר מרן הרב שליט"א בספרו האדיר "ענף עין אבות", על פי מה שכתוב במשלי (טו), "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה". כי שמא יאמר האדם בלבו, לא אלך בנפלאות ובגדולות ממני, די לי אם אחזיק בדתי כמו שאני עכשיו, בתומתי ויראתי, ועל משמרתי אעמודה שלא להתדרדר בעבודת ה', אך איני מוסיף עוד על עבודתי. ובאמת שאין הדבר כן, שאם לא יטרח לעלות ממדרגה למדרגה, על ידי קביעת עתים לתורה בכל יום ויום, ולהוסיף כמה שיוכל בתורה ובמצוות, בעל כרחו יפול למטה. וזהו שנאמר "אורח חיים למעלה למשכיל", וכל זה בשביל "למען סור משאול מטה". שאם לא יעלה למעלה, בעל כרחו הוא יורד מטה. ולכן אמר התנא "ודלא מוסיף יסף", כי בלתי אפשרי שיעמוד אדם כל ימיו במדרגה אחת.

עלון זה יוצא בתרומת הגבירים היקרים החפצים בעילום שם, וברכתי שגורה להם, שה' ישלם פועלם, ותהי משכורתם שלמה מאת הבורא יתברך, העורך

הליכות מלכי

מעלת הצדקה

כתב הרמב"ם (פ"י מהל' מתנות עניים), שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. כלומר, שמונה סוגים יש במצוות צדקה, וכל אחד מהם מעלתו גדולה משל חברו.

המעלה הגדולה מכולם, זה המחזיק ביד ישראל שאין לו מעות די מחסורו, ונותן לו מעות במתנה או בהלוואה, או שדואג לו שתהיה לו פרנסה על ידי שמכניסו באיזה עסק בשותפות וכיוצא בזה, שלא יצטרך בכלל לצדקה. ועל זה נאמר "והחזקת בו וכו', וחי עמך", כלומר, החזק בו עד שלא יצטרך יותר לצדקות וטובות של אחרים.

מעלה פחותה מזו, הנותן צדקה לעניים, ואינו יודע למי הוא נותן, וגם המקבל אינו יודע ממי הוא מקבל. שהרי זו מצוה לשמה, שאין איש יודע ממצות הצדקה שהוא עושה, וגם אין לו שום טובת הנאה בעולם הזה ממה שהוא עושה. וכגון מי שתורם בסתר לאיזה מקום של תורה או של עניים, ואין המקבלים יודעים מי הוא, וגם הוא אינו מכיר מי הם העניים שהוא נותן להם. וכתב עוד הרמב"ם, שמכל מקום כשהוא נותן מכספו בצורה כזו, כגון שהוא תורם לקופת צדקה, יזהר שידע שהממונה על הקופה הוא נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה, שאם לא כן אין בזה מצוות צדקה. ובגמרא במסכת בבא בתרא אמרו, איזו היא צדקה שמצילתו ממייתה משונה, זו צדקה שאינו יודע למי הוא נותן ואין המקבל יודע ממי קבלה.

פחות מזה, שיודע הנותן למי הוא נותן, אבל המקבל אינו יודע ממי קיבל. כגון גדולי ישראל שהיו הולכים בסתר ומשליכים צדקה בפתחי העניים. ובכלל זה מי שהוא דואג לעשות "משלוח" של מצרכים לבתי עניים, או שהוא שולח להם "תלושים" בעלי ערך. וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא, אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה.

מעלה פחותה יותר, שיודע המקבל ממי הוא מקבל, אבל הנותן אינו יודע למי נתן. כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדין, והיו מפשילין לאחוריהם בשכונות עוני, שיקח מי שהוא צריך לקחת.

* פחות מזה, שיתן לעני בידו לפני שיבקש ממנו צדקה.

* פחות מזה, שיתן לו אחר שבקש ממנו צדקה.

* פחות מזה, שנותן לו פחות ממה שראוי לתת לו, אבל עושה כן בסבר פנים יפות.

* פחות מזה, שיתן לו בעצב על כך שהוא מוציא מממונו לאחרים.

כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות כבושות בקרקע, אפילו נתן לו אלף זהובים, איבד את זכות הצדקה והפסידה. אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה, ומתאונן עמו על צרתו, ומדבר עמו דברי תנחומים, שנאמר "ולב אלמנה ארנין".

מצוה גדולה מעל הכל היא סיוע לתלמידי חכמים עניים, כגון אלה האברכים השוקדים באמת בתורה, ואין להם כדי מחייתם, והמסייע בידם וזכה שתשרה זכות התורה על כל מעשי ידיו. ומעשה באחד מנדיבי העם באמריקה, שהיה אצלו לפני זמן מה, יום קודם לנפילת הבנק בארצות הברית, ראש ישיבת מיר בא"י, וביקש ממנו סיוע לאברכי ישיבת מיר. נענה לו הנדיב, כי לעת עתה מצבו אינו טוב כל כך, ואין הוא יכול לסייע בידו, ולראיה, הראה לרב את מצב החשבון שלו, שאין לו בבנק אלא סך שני מליון דולר, שלהם הוא זקוק לעסקו לעת עתה, ובעזרת ה' לאחר שיחזור מצבו להתייצב, הוא מבטיח לחזור ולסייע לישיבה. אמר לו ראש הישיבה, שבהיות ומצב הישיבה היה קשה, הוא מבקשו אם יוכל רק להלוות לו סך כלשהו, על מנת שלא תתאחר המשכורת לאברכים בישיבה בסוף החודש, ולאחר מכן מתחייב לו ראש הישיבה שמיד יחזיר לו את סכום ההלוואה. הסכים הנדיב, ונתן לו את רוב רובו של הסכום שהיה לו בחשבון, ולא השאיר לעצמו אלא מעט מזער לצורך עסקיו בימים הקרובים. יום למחרת, נפל הבנק בו היה מושקע כל כספו של הנדיב, ונמצא שאילו לא היה נותן לראש הישיבה את הסכום בהלוואה, היה נשאר ללא מזומנים כלל ועיקר. וזו זכות הצדקה שהצילתו מהפסד גדול, וכמו שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום.

ברכה בתנאי

הכאב היה גדול מנשוא, כאב שהלך והצטבר עם השנים. מספר הרופאים אצלם ניסה למצוא מזור למחלתו, היה כמספר הרופאים שהיו בכל האזור המורחב בו התגורר, אך ללא הועיל - הרופאים לא ידעו להגדיר מהי מחלתו, ולא ידעו כיצד להקל עליו את הייסורים הנוראים מהם סבל. לכן כששמע על רופא מומחה שהגיע למספר ימים לוויילנא, רופא שמבין בתחומי המחלות מהם סבל, לא התעצל ועשה את כל הדרך הארוכה והמפרכת עד לשם, בתקווה שיסיפק להגיע לפני שהרופא עוזב. משהגיע לוויילנא הפעיל את כל קשריו אצל עשירי העיר שיארגנו לו פגישה אצל הרופא המומחה. לאחר מאמץ רב, וממון רב עוד יותר, הגיע היהודי לבדיקה אצל הרופא. הרופא בדק את כל מסמכיו של החולה, ולאחר בדיקה גופנית קלה, אמר כי הוא יודע בוודאות מהי המחלה השוכנת בגופו. אולם, הוסיף בקול נוגה להחריז, אין לרפואה שום קצה חוט כיצד לטפל במחלה קשה זו...

האיש כמו חשכו עיניו. אם עד כה ציפה לאותו רופא שיאתר את המחלה ואז יוכל למצוא לה את התרופה המתאימה, כאן הבין כי כלתה אליו הרעה, עד שבקושי יכל לצאת מהרופא ברגליים רועדות. הוא התיישב מחוץ לדלת חדרו של הרופא, ופרץ בבכי סוער שנמשך שעה ארוכה. משנרגע, פנה אליו יהודי אחר ששהה במקום ושאלו לפרש בכיו. מששמע את הסיפור יעץ לו לנסוע לגדול הדור - החפץ חיים זצ"ל, ולהתברך ממנו. האיש התלבט אם לקבל את ההצעה, היות וכבר היה אצל החפץ חיים, שברכו בברכה רפה, כמי שאומר שאכן אין תרופה למחלתו, אולם הלה לא הרפה וטען כי אין מה להפסיד מלנסוע שוב להתברך, ומי יודע אם לא הגיעה כעת שעת כושר מתאימה. החולה שידע כי אין לו מה להפסיד וכי כלתה עליו הרעה, הסכים, ופנה לראדין לביתו של חפץ חיים.

משנכנס לחפץ חיים פרץ בבכי מרטיט, כפורק מעליו סבל של שנים רבות. החפץ חיים שמע בכאב את סיפורו של היהודי. משסיים, שקע הרב בהרהורים, ולבסוף אמר לו שילך לרב במקום מסויים ויתברך ממנו, וברכתו תועיל לו לרפואה. אולם אז הוסיף הרב ואמר - כי הברכה תועיל בתנאי בל יעבור כי אל לו לספר על העניין לאיש! היהודי נסע במהירות לאותו רב אליו הופנה, ואכן תוך מספר שבועות המחלה חלפה כלא הייתה.

עברו מספר שנים ואחותה של אשתו חלתה באותה המחלה בדיוק. בני משפחתה שידעו כי הוא חלה באותה מחלה ונרפא ממנה, שאלו אותו מהי התרופה בה השתמש. אולם האיש שזכר היטב את התנאי שהתנה עימו החפץ חיים לבל יספר לאיש אודות רפואתו, מילא פיו מים. מהר מאוד עלו הטונים וכמעט שהגיעו לכדי תגרת ידיים. אולם אז נזכרה אשתו רופא אצלו היה בעלה לפני שהתרפא והבינה כי הוא נתן לבעלה את התרופה שהועילה לבסוף. לא היה קל לאתר את הרופא, אולם משהגיעו אליו, שמעו ממנו בדיוק את אותם הדברים אותם השמיע מספר שנים קודם לכן - אין תרופה למחלה! מששמעו זאת, הבינו האשה ואחותה כי לבעל היתה תרופה אחרת, וממילא רק רשעות היא מצידו שלא לחשוף אותה בפניהם. וכך החלו למרר את חייו של האיש, עד שנשבר וסיפר להם על ביקורו אצל החפץ חיים, והרב אליו נשלח.

למחרת כשהתעורר הרגיש האיש כאבים מוכרים... בהלה עצומה אחזה אותו, וכבר באותו יום שכר עגלה ונסע במהירות לחפץ חיים שעוד היה בחיים, בגיל מופלג, היות והבין שהמחלה הנוראית שבה אליו לאחר שסיפר כיצד התרפא. מששמע החפץ חיים את דבריו, התכסו עיניו בדמעות, ואמר כי לצערו אין ביכולתו לעזור לו: "פעם שעברה הרפואה הגיע לאחר שצמתי והתענתי בעבורך שלוש יום!! אולם כעת משזקנתי לצערי אין ביכולתי לסייע לך שוב..."